

УДК 330:657

Попова В.Д.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича***Кузь В.І.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТРЕБИ ТА ЗАПИТИ СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

У статті розглянуто сутність взаємозв'язків між економічними інтересами, поведінкою та інформаційними потребами і запитами суб'єктів економічних відносин. Обґрунтовано вплив на інформаційні запити економічних суб'єктів їх економічної поведінки. Встановлено зростання значення інформації та знань як факторів виробництва під час провадження ефективної економічної діяльності. Акцентовано увагу на ідентифікації нових економічних одиниць, основною метою функціонування яких є збір, оброблення та реалізація інформації.

Ключові слова: економічні інтереси, економічна поведінка, інформація, інформаційна економіка, інформаційне суспільство, інформаційні запити, інформаційні потреби.

Попова В.Д., Кузь В.І. ИНФОРМАЦИОННЫЕ ПОТРЕБНОСТИ И ЗАПРОСЫ СУБЪЕКТОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

В статье рассмотрена сущность взаимосвязей между экономическими интересами, поведением и информационными потребностями и запросами субъектов экономических отношений. Обосновано влияние на информационные запросы экономических субъектов их экономического поведения. Установлен рост значения информации и знаний как факторов производства при осуществлении эффективной экономической деятельности. Акцентируется внимание на идентификации новых экономических единиц, основной целью функционирования которых является сбор, обработка и реализация информации.

Ключевые слова: экономические интересы, экономическое поведение, информация, информационная экономика, информационное общество, информационные запросы, информационные потребности.

Popova V.D., Kuz V.I. INFORMATION REQUIREMENTS AND REQUESTS OF SUBJECTS OF THE ECONOMIC RELATIONS

In article the essence of interrelations between economic interests, behavior and information requirements and requests of subjects of the economic relations is considered. Influence on queries of economic actors of their economic behavior is proved. It is established growth of value of information and knowledge as production factors in case of production of effective economic activity. The attention to identifications of new economic units by a main objective of functioning of which is focused collection, handling and implementation of information is.

Keywords: economic interests, economic behavior, information, information economy, information society, queries, information requirements.

Постановка проблеми. В умовах становлення та розвитку інформаційного суспільства, динамічних змін у системі інформаційної економіки для будь-якого економічного суб'єкта, який функціонує в економічних системах різних рівнів, важливе значення має визначення та спостереження за інформаційними потребами і запитами інших суб'єктів економічних відносин. Будь-який економічний суб'єкт є одночасно продуцентом і споживачем інформації. Володіння управлінським персоналом необхідними даними про об'єкти, процеси і явища дає змогу досягти економічного успіху та отримати конкурентні переваги, що підвищує значення інформації як фактору виробництва. Головним чинником суспільних змін стає виробництво і використання інформації; теоретичне знання як вища цінність та основний товар стає чинником формування нової соціальної структури суспільства, а також нових моделей керування [1, с. 5]. Отже, економічні суб'єкти у процесі прийняття рішень стикаються із проблемами ідентифікації та групування інформаційних потреб і запитів суб'єктів економічних відносин та проблемами надмірного обсягу інформації, що потребує оброблення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інформатизації суспільно-економічного розвитку, формування економіки інформаційного типу та ідентифікації інформаційних запитів і потреб суб'єктів економічних відносин приділена увага

багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як С.Л. Дубиківський [2], М. Кассон [4], А.М. Сорочайкін [5; 6], А.І. Попов [7], В.М. Брижко [8], В.Л. Тамбовцев [9], К. Ерроу [10], Г.М. Соколова [11], Т.А. Архипова [12], Т.С. Шестовських [13], В.І. Верховін [14], О.Ю. Омельченко [16] та інші. Проте досліджувана тема і досі залишається актуальною, заважаючи на існування передумов для подальших кількісних і якісних змін в економічній системі та для розвитку інформаційного суспільства загалом.

Постановка завдання. Головним завданням дослідження є аналіз взаємозв'язків між економічними інтересами, поведінкою та інформаційними потребами і запитами суб'єктів економічних відносин; ідентифікація джерел інформації в економічній системі; визначення ролі інформації і знань як факторів виробництва та їх значення як домінантного фактора перспективного розвитку економічних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах розвитку інформаційного суспільства суб'єкти економічних відносин під час прийняття управлінських рішень стикаються із ситуацією полегшеного та оперативного доступу до інформації. Інформаційне або постіндустріальне суспільство – така фаза («хвиля») у розвитку цивілізації, коли головними продуктами виробництва стають не речі й енергія, а інформація та знання [1, с. 4]. Інформаційна конструкція економічної системи базується

на причинно-наслідкових зв'язках між інформацією та знаннями: інформація є джерелом знань, проте практичне застосування знань потребує додаткових обсягів інформації. Інформація та знання продукують розширення меж господарських процесів, нові форми і види підприємницької діяльності, лежать в основі побудови економіки нового типу. Концепція інформаційної економіки включає в себе фундаментальне визначення інформаційного суспільства як системи зв'язків і відносин між індивідами, що утворюється у процесі обміну інформацією з приводу соціальної та економічної діяльності, а також інформаційної економіки як системи суспільних відносин, де інформація та знання є основним виробничим ресурсом [2, с. 41].

За цих умов надзвичайно важливим є визначення та встановлення природи зв'язків і відносин між індивідами економічної системи на основі руху інформації, що потребує ідентифікації мети, цілей, мотивів, інтересів та поведінки окремого суб'єкта економічних відносин та їх груп, об'єднаних за певними ознаками.

Таким чином, розвиток інформаційної економіки базується на таких твердженнях:

1) суб'єкти економічних відносин мають доступ та можливість оперативного оброблення даних, які становлять інформаційний інтерес;

2) поряд із цим вони приймають управлінські рішення в умовах браку релевантної інформації або стикаються із бар'єрами, пов'язаними з відсутністю необхідних знань і розуміння окремих явищ та аспектів економічного життя;

3) вивчення інформаційних запитів та потреб суб'єктів економічних відносин сприяє ефективному веденню бізнесу;

4) інформація та знання набувають все більшої ваги як фактори виробництва, інколи виконують функції капіталу;

5) простежується ідентифікація суб'єктів підприємницької діяльності, головною метою якої є збір, аналіз та надання інформації про погоджені об'єкти, явища та процеси.

В економічній системі індустріального типу суб'єкт економічних відносин є власником домінуючих для такого етапу розвитку суспільства факторів виробництва – капіталу та праці: «Людина економічна (homo economicus) – сукупність економічних потреб, інтересів, цілей індивіда, органічне поєднання в ньому рис працівника і власника» [3]. Інформаційна економіка визначає приналежність будь-якому економічному суб'єкту функцій власності на інформацію та знання. Крім цього, саме ці фактори виробництва визначають головні аспекти ефективного управління. «Хоча інформація є вирішальною для координації, координація не відіграє єдиної ролі щодо інформації в економіці. Координація гармонізує різні рішення, але поза тим інформація також може покращити якість окремих рішень. Таким чином, дві особи, які не зважають на нову технологію, можуть досить успішно налагодити використання старої технології, але вони зроблять набагато краще, якщо будуть поінформовані стосовно нової технології і налагодять її використання замість старої» [4, с. 15].

Ефективність використання економічним суб'єктом знань та інформації під час прийняття рішень базується на ідентифікованих економічних інтересах та визначеній економічній поведінці: «Людина економічна» – це у відомому значенні ідеалізація тобто моделювання людської поведінки в ситуації з умовною модальністю “als ob” («як якби»):

якби у своїй повсякденній поведінці людина діяла винятково під впливом дії економічних принципів, переслідуючи тільки економічний інтерес і не рахуючись зі всіма іншими своїми та чужими мотивами та інтересами» [5, с. 165–166].

Економічні інтереси суб'єктів економічних відносин – це цілі, яких економічний суб'єкт планує досягти, незважаючи на егоїстичну чи альтруїстичну поведінку, його дії у соціальному та економічному середовищах. Економічні інтереси є визначальним чинником у формуванні загальних рис інформаційних систем різних рівнів. Інтереси визначають економічну поведінку суб'єкта економічних відносин, проте саме поведінка дає змогу ідентифікувати інформаційні потреби, а отже, і запити, оскільки інтереси характеризуються менш дієвим алгоритмом послідовності дій під час прийняття рішень. Економічна поведінка суб'єкта економічних відносин базується на поставленій меті та визначених цілях, відповідно до яких формується система прийняття рішень, а отже, й її інформаційне забезпечення:

1) економічна поведінка – це цілераціональна поведінка, вибір варіантів дій, який регулюється критерієм максимізації прибутку [9];

2) економічна поведінка – дії «економічних агентів», тобто учасників господарського процесу, спрямовані на вибір найбільш вигідних альтернатив [10, с. 98];

3) економічна поведінка – це поведінка, пов'язана з перебором економічних альтернатив з метою раціонального вибору, багато в чому зумовленого станом економічної свідомості у суспільстві, економічного мислення, економічними інтересами і соціальними стереотипами індивідів та груп [11, с. 252];

4) економічна поведінка – сукупність вчинків, дій людей, що здійснюються у процесі їхньої економічної діяльності, у виробництві, розподілі, обміні і споживанні матеріальних благ і послуг, спрямованих на суб'єктивну оптимізацію результатів цієї діяльності внаслідок зіставлення наявних ресурсів із можливими вигодами від їх використання [12, с. 6];

5) економічна поведінка є системою соціальних дій, пов'язаних з отриманням вигоди від обертання обмежених ресурсів [13, с. 116];

6) економічна поведінка – це система соціальних дій, які, по-перше, пов'язані з використанням різних за функціями і призначенням економічних цінностей (ресурсів) і, по-друге, орієнтовані на отримання користі (вигоди, винагороди, прибутку) [14, с. 65].

Ключовими твердженнями під час дослідження економічної поведінки суб'єктів економічних відносин є такі: дії економічного суб'єкта базуються на використанні ним факторів виробництва (ресурсів); вагоме місце у наборі ресурсів, що використовуються, займає інформація; поведінка суб'єкта економічних відносин реалізується відповідно до визначених економічних інтересів та поставлених цілей; дії економічного суб'єкта не завжди мають раціональний характер з економічної позиції, що можна пояснити поставленими альтруїстичними цілями, браком необхідної релевантної інформації або ж оперуванням недостовірними даними; альтруїстична поведінка переважно підпорядкована економічним цілям (отриманню конкурентних переваг та вигід); економічній поведінці суб'єкта економічних відносин притаманна значна кількість альтернатив під час прийняття управлінських рішень тощо.

Отже, поведінка економічного суб'єкта насамперед базується на володінні ним ресурсами: «Ресурси (грошові, матеріальні та фінансові активи, знання, нави-

чки, здібності, статуси, інформація тощо) належать до засобів і методів досягнення поставлених цілей і визначають у процесі їх використання ступінь раціональності економічної поведінки» [15]. Комбінації ресурсів задля досягнення певних цілей різняться, проте в умовах розвитку інформаційного суспільства вагомим значення набувають інформація та знання (можливість ефективної інтерпретації даних).

Наведені характеристики економічної поведінки суб'єктів економічних відносин потребують даних про функціонування ідентифікованих об'єктів управління із зовнішнього і внутрішнього соціального та економічного середовища.

Таким чином, інтереси суб'єктів економічних відносин відповідно до кінцевих цілей можна поділяти на ті, які спрямовані на отримання вигоди та конкурентних переваг, ті, які мають альтруїстичний характер та ті, які не носять чітко вираженого егоїстичного економічного характеру (отримання прибутку), проте в довгостроковій перспективі надають позитивного ефекту (отримання конкурентних переваг, позицій сталого розвитку, домінуючого становища на ринку, позитивного іміджу тощо). Економічні інтереси суб'єктів базуються на ідентифікації цілей, які можна поділити за часовим критерієм на минулі, теперішні та майбутні. Щодо минулих економічних інтересів доцільно вказати на спрямованість суб'єкта економічних відносин в окремих ситуаціях власного функціонування під час прийняття поточних чи перспективних рішень на те, щоб відкоригувати фактично вже досягнутий стан. Наведена характеристика дає змогу дійти висновку про залежність економічних інтересів одного суб'єкта від інтересів інших суб'єктів. Визначена ситуація посилюється в умовах розгляду економічних інтересів груп суб'єктів. Отже, у задоволенні інформаційних потреб суб'єктів економічних відносин варто ідентифікувати інформаційні спільноти та враховувати як позитивний, так і негативний вплив цього роду групування: «Інформатизація суспільства та економічної діяльності може спричинити як позитивні так і негативні інформаційні екстерналії на суспільно-економічний розвиток» [16, с. 59].

Задоволення потреб суб'єктів економічних відносин, досягнення ними поставлених цілей реалізується у процесі прийняття ефективних управлінських рішень. У цьому процесі важливе значення має інформаційне забезпечення. Якщо предметом інформаційних запитів суб'єктів є фінансово-господарська діяльність економічних одиниць мікрорівня, то основним джерелом даних є система бухгалтерського обліку, яка продукує не тільки фінансову, а й нефінансову інформацію. З метою підвищення інформативності системи бухгалтерського обліку можлива ідентифікація відповідних підсистем: податкового обліку, управлінського обліку, стратегічного обліку тощо. Головним продуцентом інформації макrorівня є спеціалізовані органи державного управління або ж приватні компанії. У першій ситуації систематизується інформація за певними критеріями та ознаками з макrorівня, тобто дані бухгалтерського обліку окремих суб'єктів економічних відносин. Спеціалізовані приватні структури систематизують інформацію про певні об'єкти та явища, які становлять для них підприємницький інтерес, тобто інформація є для них кінцевим продуктом, а процес збору та оброблення – виробництвом інформаційного продукту. Для таких підприємницьких структур домінуючим фактором виробництва є інформація та знання, що робить їх посередниками між виробниками і

споживачами, між домогосподарствами і власниками матеріальних виробничих ресурсів.

Отже, розвиток інформаційного суспільства активно впливає на появу якісно нових підприємницьких структур, базисним ресурсом для яких є інформація і знання (інформаційно-консультаційні посередники), які в перспективі забезпечують можливість володіння та управління іншими традиційними факторами виробництва: «Доступ до інформації має важливе значення для володіння ресурсами. Люди, що спеціалізуються на трактуванні різних видів інформації, також спеціалізуються на володінні конкретними видами ресурсів. У результаті різні люди можуть володіти продукцією на різних етапах її виробництва і розподілу» [4, с. 49–50]. Суб'єкти економічних відносин вдаються до послуг інформаційних посередників за умови неможливості самостійного збору, опрацювання необхідних даних, у зв'язку з відсутністю професійних компетенцій з їх оброблення та розуміння, що володіння інформацією дає їм конкурентні переваги перед іншими економічними суб'єктами. Інформаційно-консультаційні посередники можуть не тільки виконувати обслуговуючу функцію певного сегменту економічної системи, але й бути продуцентом нових ідей, які ляжуть в основу виробництва нових видів продукції тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, в умовах розвитку інформаційної економіки першочерговим завданням є ідентифікація інформаційних потреб та запитів суб'єктів економічних відносин. Важливим аспектом під час побудови інформаційної конструкції окремого економічного індивіда (групи економічних суб'єктів) є ідентифікація його економічної поведінки, в основі якої можуть бути закладені як егоїстичні, так і альтруїстичні цілі та інтереси. Структурні зміни в економічній системі забезпечують появу якісно нових господарських одиниць, основною метою діяльності яких є збір, опрацювання та реалізація інформації, яка в інформаційному суспільстві набуває додаткової ваги як фактор виробництва. Інформація в постіндустріальному суспільстві є окремим чітко вираженим ресурсом, який дає змогу у процесі провадження господарської діяльності набути прав власності ще й на інші ресурси з матеріальними ознаками.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості. – К., НІСД, 2010. – 29 с.
2. Дубиківський С.Л. Теорія інформаційної економіки та розвиток інформаційної економіки в Україні / С.Л. Дубиківський // Вчені записки Університету «КРОК». Серія : Економічна теорія. – 2013. – Вип. 34. – С. 37–43.
3. Економічний енциклопедичний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/economic/slovník/3960.html>.
4. Кассон М. Інформація та організація. Новий погляд на теорію фірми / М. Кассон; пер. з англ. І. Ободовського. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 366 с.
5. Сорочайкин А.Н. Homo Economicus: антропологические предпосылки и эпистемологические допущения экономических теорий / А.Н. Сорочайкин. Монография. Самара: Офорт. – 2009. – 352 с.
6. Сорочайкин А.Н. Методологические аспекты “Homo Economicus” как антропологической модели: идеализация, конструктивность, символичность / А.Н. Сорочайкин // Основы экономики, управления и права. – 2012. – № 2 (2). – С. 121–125.
7. Попов А.И. Теоретические основы формирования инновационно-креативной экономики: переход от homo economicus к модели homo creator / А.И. Попов, С.А. Иванов // Креативная экономика. – 2009. – № 5 (29). – С. 3–12.

8. Інформаційне суспільство: дефініції, людина, її права, інформація, інформатика, інформатизація, телекомунікації, інтелектуальна власність, ліцензування, сертифікація, економіка, ринок, юриспруденція / В.М. Брижко, О.М. Гальченко, В.С. Цимпалюк та ін. – К.: Інтеграл, 2002. – 220 с.
9. Тамбовцев В.Л. Опыт эмпирического исследования экономического поведения // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 6. Экономика. – 1994. – № 3. – С. 11–22.
10. Эрроу К. Информация и экономическое поведение // Вопросы экономики. – 1995. – № 5. – С. 98–107.
11. Соколова Г.Н. Экономическая социология: учебник / Г.Н. Соколова. – М.: ИИД Филінъ; Минск: Беларуская навука. – 2000. – 376 с.
12. Архипова Т.А. Экономическое поведение в российском трансформирующемся обществе: сущность, черты, направления формирования. – Автореферат дис. на соискание степени к.э.н. – Ростов-на-Дону, 2001. – 28 с.
13. Шестовских Т.С. Риск в структуре экономического поведения / Т.С. Шестовских // СоцИс, 1998. – № 5. – С. 116–119.
14. Верховин В.И. Экономическая социология монография / В.И. Верховин. – М.: ИМТ, 1998. – 445 с.
15. Ното есопoticus современной Украины. Поведенческий аспект / Е.И. Суименко, Т.О. Ефременко. – К.: Ин-т социологии, 2004. – 294 с.
16. Омельченко О.Ю. Особливості прояву інформаційних екстерналій в економічній діяльності та суспільному житті / О.Ю. Омельченко // Економічний вісник Донбасу. – 2014. – № 2 (36). – С. 56–60.

УДК 657.1

Скрипник М.І.*доктор економічних наук,**завідувач кафедри обліку і аудиту**Київського національного університету технологій та дизайну***Григоревська О.О.***кандидат економічних наук,**доцент кафедри обліку і аудиту**Київського національного університету технологій та дизайну***Матюха М.М.***кандидат економічних наук,**доцент кафедри обліку і аудиту**Київського національного університету технологій та дизайну*

ПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ: ПОМИЛКА ЧИ ФАЛЬСИФІКАЦІЯ?

Стаття присвячена доведенню необхідності дослідження помилок та фальсифікації під час формування фінансової звітності. Наведено ознаки викривлень у звітності. Узагальнено основні схеми фальсифікації. Досліджено основні причини некоректного формування звітності. Запропоновані шляхи мінімізації ризиків викривлення інформації у звітності.

Ключові слова: фінансова звітність, шахрайство, фальсифікація, помилка, махінація.

Скрыпник М.И., Григоревская Е.А., Матюха Н.Н. НАРУШЕНИЯ ПРИ СОСТАВЛЕНИИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ: ОШИБКА ИЛИ ФАЛЬСИФИКАЦИЯ?

Статья посвящена доказательству необходимости исследования ошибок и фальсификации при формировании финансовой отчетности. Приведены признаки искажений в отчетности. Обобщены основные схемы фальсификации. Исследованы основные причины некорректного формирования отчетности. Предложены пути минимизации рисков искажения информации в отчетности.

Ключевые слова: финансовая отчетность, мошенничество, подлог, ошибка, махинация.

Skrypnik M.I., Grigorevska O.O., Matyukha M.M. INFRINGEMENTS IN ACCORDANCE WITH THE FINANCIAL STATEMENTS: ERROR OR FALSIFYING?

The article is devoted to the proof of the necessity of research of the committed errors and falsifications during the formation of financial statements. The signs of distortions in the reporting are given. Generalized schemes of falsification are generalized. The main causes of ill-fated reporting are investigated. The ways of minimizing the risks of distortion of information in the reporting are offered.

Keywords: financial reporting, fraud, forgery, mistake, fraud.

Постановка проблеми. Під час аудиту фінансової звітності можуть бути виявлені, на перший погляд, однакові факти порушень, які за глибшого дослідження можна тлумачити як навмисні (шахрайство, фальсифікація) і ненавмисні (помилка). Категорія «помилка» застосовується до ненавмисних порушень, які виникають у результаті спрацювання так званого «людського фактору» в записях облікових даних, випадкового пропуску, невірної підрахунку або неправильного уявлення про відображення окремих фактів господарського життя в результаті змін норм чинного законодавства, халатності, неувважності тощо.

Ненавмисні помилки поділяються на технічні та бухгалтерські. Технічні помилки виникають, наприклад, під час складання та розрахунку податкових платежів: 1) у процесі розрахунку сум податків (застосування неправильної ставки); 2) під час перенесення даних бухгалтерського обліку в податкові декларації (розрахунки); 3) у разі неправильного заповнення рядків декларації за умови повного і правильного відображення вироблених організаціями операцій у реєстрах бухгалтерського обліку. До цього ж типу належать відхилення, допущені через неувважність, неправильні переноси сальдо за рахунками тощо. Переважна частина подібних спотворень